

УДК 94+37.011-051(091)(477)“19/20”

Западинська І. Г.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті окреслено історіографію проблеми професійної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей в системі вищої педагогічної освіти України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Схарактеризовано основні вітчизняні джерела з досліджуваної проблеми протягом значного історичного періоду (від кінця ХІХ до початку ХХІ ст.).

Ключові слова: вища педагогічна освіта, гуманітарна освіта, підготовка педагогічних кадрів, історіографія проблеми.

Історіографія будь-якої наукової проблеми (аналіз досліджень певного хронологічного періоду із визначеного питання) слугує за основу для обґрунтування теоретичного значення та наукової новизни дослідження, встановлення взаємозв'язків між її окремими аспектами, визначення напрямку наукових розвідок. Як стверджує Е. Д. Дніпров, саме “історіографія формує та робить доступним “банк” історико-педагогічних ідей; показує хід їх нагромадження (чи втрати), вплив цих ідей на сучасні теоретичні розробки; аналізує шляхи й напрями історико-педагогічних досліджень, їх передумови, умови та фактори, їх типологію, динаміку та географію, їх спадкоємність і взаємозв'язок” [5, с. 19]. Ретельне вивчення джерельної бази є запорукою об'єктивних та достовірних результатів наукового історичного пізнання. На цій обставині наголошує Д. І. Раскін, стверджуючи, що “ступінь усвідомлення теоретичного та практичного значення класифікації можна вважати показником методологічної зрілості будь-якої історичної наукової дисципліни” [14, с. 85].

З огляду на зазначене вище, узагальнення історіографічних надбань проблеми становлення та розвитку вищої гуманітарної педагогічної освіти в Україні у другій половині ХІХ – на початку ХХ сторіччя є необхідною складовою нашого наукового пошуку.

Метою статті є вивчення вітчизняної історико-педагогічної думки щодо професійної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей в системі педагогічної освіти України визначеного періоду з метою виявлення стану дослідженості проблеми і малодосліджених питань.

На підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної історико-педагогічної літератури, основних тенденцій та особливостей конкретних науково-педагогічних досліджень наявний історіографічний доробок доцільно згрупувати таким чином:

1. Праці істориків, викладачів педагогічних навчальних закладів, нариси з історії розвитку досліджуваної галузі освіти другої половини XIX – початку XX ст.

2. Праці радянських істориків, видані протягом 20–80-х рр. XX ст.

3. Сучасна вітчизняна історіографія з питань становлення та розвитку вищої (в тому числі гуманітарної) освіти досліджуваного періоду.

Серед історичних досліджень дореволюційного періоду, які приділяли увагу вищій педагогічній освіті, можна назвати праці П. Ферлюдіна “Исторический обзор мер по высшему образованию в России” (1894), П. А. Капніста “Университетский вопрос” (1903), К. Д. Кавеліна “Наука и университеты на Западе и у нас” (1899), П. Ф. Каптерова (“История русской педагогики” (1910) та ін. Зразком організації університетської освіти для цих авторів були західноєвропейські університети, тому погляд на вищу освіту в Російській імперії через призму західноєвропейської університетської освіти став відносно популярним серед дореволюційних дослідників.

Цінний історіографічний доробок становлять історичні розвідки про діяльність окремих українських університетів. Це праці М. Ф. Владимирського-Буданова “Пятидесятилетие университета св. Владимира: Речь произнесенная на юбилейном акте” (1884), Д. І. Багалія, В. П. Бузескула, М. Ф. Сумцова “Краткий очерк Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805–1905)” (1906), А. І. Маркевича “Двадцатипятилетие императорского Новороссийского университета” (1890), П. О. Заболотського “Историко-филологический институт князя Безбородько в Нежине” (1912) та ін. Зазначені праці були першою спробою наукового аналізу розвитку університетської освіти в Україні. Вони здебільшого готувалися до ювілейних дат, що надавало їм офіційності, однак мали високий ступінь інформативності завдяки широкому залученню архівних джерел.

Аналізуючи дореволюційну історіографію з питань вищої педагогічної освіти, сучасні дослідники [3; 4; 10] зазначають, що в дореволюційних джерелах історіографії університетської освіти в Україні другої половини XIX ст. чітко простежується протиставлення двох підходів – консервативного та ліберального. Проте, незалежно від ідеологічного спрямування, дореволюційна історіографія не має узагальнюючих праць з історії гуманітарної педагогічної освіти в Україні. Історична наука тих часів у розробці питань підготовки вчителя перебувала на стадії виявлення фактичного матеріалу, висвітлення окремих сюжетів з історії педагогічних

навчальних закладів або коментування нормативних документів з питань педагогічної освіти. Ілюстрацією зазначеного положення є праця Ф. Студитського “Свод замечаний на проект устава общеобразовательных учебных заведений об устройстве учительских институтов” (СПб., 1863) [16]. Зміст зазначеної праці побудовано за принципом ілюстрування кожного положення Статуту коментарями опікунів навчальних округів, директорів народних училищ, членів головного правління училищ, ректорів, директорів і педагогічних рад університетів, гімназій, семінарій, ліцеїв, духовних академій, окремих викладачів різних навчальних закладів тощо. Такі коментарі слугували підставою для формулювання Ф. Студитським узагальнюючих висновків щодо доцільності основних положень Статуту та їх інтерпретації.

Значна частина історіографії проблеми підготовки вчителів у другій половині XIX – на початку XX століття містить статистичні матеріали, збірники постанов та звіти: “Историко-статистический очерк общего и специального образования в России” (под ред. И. Небалсина) (1884), “Сравнительная таблица уставов университетов 1884, 1863, 1835, 1904 г.г.”, П. Воловенко “Сборник постановлений и распоряжений начальства по университету Св. Владимира и др. русским университетам с 1892 по 1911 г.”, “Отчет о состоянии и деятельности Императорского университета Св. Владимира в 1901 г.”, “Извлечения из отчета о ревизии учебных заведений Киевского учебного округа в 1862 году попечителем округа Ф. Витте”, “Киевский университет. Историко-филологический факультет. Обзор преподавания на 1914–1915 учебный год с приложением расписания лекций” та ін.

Фундаментальною працею з зазначених питань є “Історичний огляд діяльності Міністерства народної освіти” (1902) С. В. Рождественського [15]. У цій роботі подано комплексний аналіз діяльності Міністерства народної освіти за століття, в тому числі й досвід діяльності міністерства в галузі становлення професійної педагогічної освіти. Робота дає можливість проаналізувати соціально-політичні передумови становлення педагогічної освіти в державі, її залежність від нормативно-правового розвитку освітньої справи.

Вагома частина матеріалів присвячена розвитку жіночої гуманітарної освіти: С. В. Зенченко “К вопросу о высшем женском образовании” (1897), В. Вагнер “Страничка из истории высшего женского образования” (1897), В. Теплов “Пятидесятилетие высшего женского образования в России” (1910), М. Песковський “Университетская наука для русских женщин” (1886), “Основа организации высшего образования женщин” (1887) та ін.

Отже, нормативно-законодавчі, статистично-довідникові видання та публікації у педагогічній періодиці дореволюційного періоду відображають

процес становлення і розвитку педагогічних навчальних закладів (університетів, інститутів, семінарій, педагогічних курсів тощо) в Російській імперії другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Таким чином, вони дають змогу отримати загальну інформацію про розвиток педагогічних закладів у системі освіти Російської імперії, зокрема, й у Центральній, Східній та Південній Україні.

Після подій 1917–1921 рр. проблемі становлення та розвитку вищої педагогічної освіти дослідниками не приділялося достатньої уваги. Нечисленні наукові розвідки зазначеного періоду лише епізодично висвітлюють питання педагогічної освіти в Україні в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Серед найбільш значущих праць, у яких розкриваються питання педагогічної освіти, – книга Я. Звігальського та М. Іванова “Професійна освіта на Україні” (1927), яка вирізняється оригінальною спробою “подати освітню статистику на тлі економіки” та поєднанням статистичного підходу (за окремими галузями професійної освіти з порівняльними (порівняння різних типів навчальних установ дореволюційної Росії, РРФСР, УСРР та найбільших країн Європи й Сполучених Штатів Америки). У розділі зазначеної праці, присвяченому історії педагогічної освіти, поряд з іншими питаннями підготовки педагогічних кадрів в описовому плані згадувалися заклади для підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей, зокрема педагогічні курси при університетах [6].

Відсутність ґрунтовних досліджень проблеми підготовки вчителів в Україні до 1940–1950-х рр. Т. О. Шаравара пояснює процесом становлення радянської історичної науки та розбудови радянської мережі освітніх закладів [17, с. 147-148].

У 1970-х рр. дослідники почали вивчення окремих періодів історії закладів вищої педагогічної освіти. Історіографію поповнили праці В. Р. Лейкіної-Свирської “Интеллигенция в России во второй половине XIX века” (1972), Г. І. Щетініної “Университеты в России и устав 1884 г.” (1976), Р. Г. Еймонтова “Русские университеты на грани двух эпох: от России крепостнической к России капиталистической” (1985). Висвітлюючи процес формування інтелігенції та її соціальний склад, В. Р. Лейкіна-Свирська дослідила рівень підготовки викладачів та кадрову політику царського уряду в галузі вищої (у тому числі педагогічної) освіти. Г. І. Щетініна докорінно вивчила питання трансформації університетського життя протягом 1870–1880-х рр., проаналізувала ставлення професорів та студентів вищих навчальних закладів до урядової політики й статуту 1884 р., порушила питання впливу зазначеного статуту на стан функціонування історико-філологічних факультетів.

Таким чином, в історіографії досліджуваної проблеми радянського

періоду серед значної кількості робіт, присвячених розкриттю становлення та розвитку вищої школи, майже немає спеціальних праць, присвячених підготовці вчителів гуманітарних спеціальностей.

У 1990-ті роки в Україні вийшла низка комплексних досліджень з питань становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Зазначену проблему глибоко та всебічно розкрито в сучасних дослідженнях вітчизняних учених Л. П. Вовк, М. М. Барної, І. П. Важинського, А. В. Глузмана, Н. М. Дем'яненко, В. А. Добровольської, М. Б. Євтуха, І. М. Кравченко, О. А. Лавріненко, О. М. Лук'яненко, В. К. Майбороди, С. І. Посохова, Е. А. Писаревої, О. В. Сухомлинської, О. О. Тарасенко та ін.

Певний інтерес для нашого дослідження становить дисертація С. І. Посохова “Університети Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. в публіцистиці та історіографії” (2006), яка є комплексною історіографічною працею, де на базі сукупності різноманітних історіографічних джерел підсумовуються результати дослідження діяльності університетів Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. У роботі визначено відмінності, що були притаманні окремим етапам вивчення теми, з'ясовані особливості відповідного історіографічного процесу; визначено чинники, які впливали на еволюцію образів університетів Російської імперії досліджуваного періоду, схарактеризовано дискусійні моменти в сучасній історіографії зазначеної проблеми [12].

Вагомим доробком в історико-педагогічній науці постає монографія Н. М. Дем'яненко “Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.)” (1998), де на підставі використання об'єктивно-діалогічного та етико-гуманістичного науково-теоретичних підходів до історико-педагогічних досліджень виявлено соціально-економічні, суспільно-політичні, організаційно-педагогічні передумови й національно-філософські течії, під впливом яких відбувалося становлення та розвиток загальнопедагогічної підготовки вчителя. Дано визначення поняття, процесу, науково обґрунтовано конкретно-історичну сутність та структуру. Процес становлення і розвитку загальнопедагогічної підготовки вчителя розглядається науковцем як закономірна, послідовна зміна в її змісті та структурі, відповідно до певних історичних етапів, що характеризується професійно-педагогічною спрямованістю. У роботі показано динаміку розвитку цього соціально-педагогічного феномена у Харківському, Київському, Новоросійському університетах, Ніжинському історико-філологічному, Фребелівському педагогічному та Глухівському вчительському інститутах, Вищих жіночих педагогічних курсах. У дослідженні виявлено та схарактеризовано етапи розвитку загальнопедагогічної підготовки вчителя, розкрито специфіку кожного з них [4].

Г. Т. Кловак у праці “Гене́за підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах України (кінець XIX – XX ст.)” (2005) обґрунтувала сутність дослідницької педагогічної діяльності, розкрила процес становлення та розвитку дослідницької діяльності як складової роботи педагога на різних її етапах. У дисертації здійснено аналіз історичного розвитку студентської науково-дослідної роботи в умовах вищих навчальних закладів України (Львівського, Харківського, Новоросійського, Чернівецького університетів та університету Св. Володимира). Особливий наголос науковцем робиться на університетській освіті, яка стає головною у підготовці фахівців на сучасному етапі розвитку вищої школи [8].

Історичні передумови становлення університетської педагогічної освіти у світовому та національному контексті розкриває О. В. Глузман. На основі системно-історичного аналізу автор дисертаційного дослідження “Тенденции развития университетского педагогического образования в Украине” (1997) характеризує тенденції розвитку вищої освіти в Україні у другій половині XIX століття, визначає її моделі, зміст, структуру, функції [3].

Науковий аналіз та теоретичне обґрунтування цілісного процесу становлення та розвитку педагогічної освіти у Центральній та Східній Україні здійснено І. П. Важинським. У його дисертаційному дослідженні “Становлення і розвиток педагогічної освіти в Центральній та Східній Україні (1802–1866 рр.)” (2002) розкрито її соціально-економічні передумови, викладено результати аналізу урядових документів, які регламентували розвиток педагогічної освіти першої половини XIX ст., викладено результати досліджень розвитку педагогічної освіти відповідно до реформ 1802–1804 рр., 1828–1835 рр., 1862–1866 рр. Вченим виявлено та вивчено проекти організації педагогічних навчальних закладів та професійно-педагогічної підготовки вчителя (офіційні та авторські (М. І. Демков, В. В. Івановський, М. І. Пирогов, М. М. Троїцький, К. Д. Ушинський)). Розроблено періодизацію процесу розвитку педагогічної освіти в Україні у першій половині XIX ст., актуалізовано основні тенденції, продуктивні ідеї розвитку педагогічної освіти (університетизація, багаторівневність, автономізація, регіоналізація та безперервність педагогічної освіти, проектування й моделювання різноманітних форм та змісту педагогічної підготовки, створення університетських науково-освітніх комплексів, визначення статусу ліцейної освіти, значення педагогічних класів у допрофесійній та післяпрофесійній підготовці педагога, жіночої педагогічної освіти та формування інституту домашніх наставників [2].

Проблеми вітчизняної університетської педагогічної освіти в XIX – на початку XX століття розкрила Л. Ф. Курило. У її дисертаційному дослідженні здійснено комплексний аналіз педагогіко-історіографічних, теоретико-

методологічних та конкретно-історичних проблем підготовки педагогічних кадрів у структурі класичних університетів України в період XIX – початку XX ст. На підставі аналізу історико-педагогічної та іншої соціогуманітарної літератури висвітлено основні етапи та теоретико-методологічні засади дослідження вітчизняної університетської педагогічної освіти XIX – початку XX ст.; узагальнено основні тенденції становлення та розвитку педагогічної освіти в класичних університетах України у зазначений період; проаналізовано сутність трансформаційних змін у змісті, формах та методах педагогічного процесу в університетах України, з'ясовано науково-педагогічний потенціал університетських викладачів, висвітлено основні напрями розвитку педагогічної думки у вищих навчальних закладах протягом XIX – початку XX ст. [9].

У дисертації О. М. Лук'янченко “Організація педагогічної практики в різних типах педагогічних навчальних закладів України (друга половина XIX – початок XX ст.)” (2004) [11] досліджено проблему організації педагогічної практики в історико-педагогічній ретроспективі, систематизовано погляди педагогів досліджуваного періоду на роль і місце педагогічної практики в системі підготовки вчителів та форми її організації у другій половині XIX – початку XX ст.; узагальнено досвід її організації в різних типах педагогічних навчальних закладів (вищих педагогічних курсах при імператорських університетах, університетах, Ніжинському історико-філологічному інституті імені кн. Безбородька, Фребелівському інституті, Вищих жіночих курсах у Києві, Одесі, Харкові, Ніжині); середніх педагогічних закладах (учительських інститутах, вчительських семінаріях на державному та земському рівні; короткотермінових педагогічних курсах, педагогічних класах при жіночих гімназіях).

Проблема підготовки вчителів на прикладах конкретних навчальних закладів розглянуто в наукових розвідках Т. О. Косінової (Харківський університет), Т. О. Дороніної (Києво-Могилянська академія), С. М. Коляденко (Кременецький лицей), Л. В. Задорожної (Глухівський вчительський інститут) тощо.

Значний пласт досліджень у сучасній науці становлять наукові розвідки проблем підготовки вчителів різних спеціальностей у системі педагогічної освіти другої половини XIX – початку XX ст. Так, у монографії “Київський Фребелівський педагогічний інститут в системі вищої освіти України (1907–1920 рр.)” (2005) І. І. Прудченко розкрито організаційно-педагогічні особливості діяльності Фребелівського педагогічного інституту в системі вищої освіти України початку XX століття та його значення у підготовці педагогічних кадрів для дошкільних виховних закладів. З'ясовано місце та роль Фребелівського інституту в розвитку вищої освіти України досліджуваного періоду; розроблено періодизацію його діяльності;

обґрунтовано організаційну структуру освітнього закладу як навчально-виховного, науково-педагогічного комплексу; визначено зміст навчально-виховного процесу в теоретичній та практичній складових; виявлено провідні тенденції та особливості його розвитку [13].

Окремий напрям наукових інтересів представлено дослідженнями історії становлення та розвитку навчальних закладів, у яких здійснювалася підготовка вчителів гуманітарних спеціальностей. Так, у докторській дисертації А. А. Булди “Теоретичні основи практичної підготовки вчителів історії в педагогічних навчальних закладах України (історико-педагогічний аспект)” (2000) схарактеризовано ґенезу становлення та розвитку функціональних елементів технологічної схеми практичної підготовки вчителів історії, обґрунтовано концептуальні засади організаційно-дидактичного і методичного забезпечення їхньої підготовки, виявлено тенденції співвідношення академічного і практичного забезпечення вчителів історії в навчальних планах і програмах педагогічних закладів [1].

Певний інтерес становить дисертація Н. І. Киричок “Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Ніжинському історико-філологічному інституті (1875–1917 рр.)”. У дисертації проаналізовано зміст загальнопедагогічної підготовки педагогічних кадрів на Чернігівщині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.; розкрито соціально-економічні передумови створення Ніжинського інституту, висвітлено творчі пошуки вчених-випускників та викладачів закладу, спрямовані на відбір та структурування змісту професійно-педагогічної підготовки вчителів; виокремлено провідні тенденції, закономірності; виявлено особливості змісту та форм організації навчання у Ніжинській вищій школі впродовж досліджуваного періоду [7].

Значущою постає монографія Н. М. Левицької “Вища гуманітарна освіта Наддніпрянської України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)” (2012), в якій подається системний аналіз витоків, ґенези, джерельної бази, етапів розвитку і специфіки вищої гуманітарної освіти Наддніпрянської України, висвітлено історичний процес складання вищої гуманітарної освіти як окремої царини освітнього простору, головні тенденції її розвитку в плинні історичних подій, особливості їх вияву у вищих навчальних закладах України та роль гуманітарної освіти як окремого чинника впливу на суспільно-політичне, культурно-освітнє та національно-духовне життя українського суспільства.

У розділі першому монографії автор дає характеристику політиці царату в галузі вищої гуманітарної освіти, характеризує нормативно-законодавче підґрунтя світської та духовної освіти, організаційне та матеріально-фінансове забезпечення розвитку вищої гуманітарної освіти. У другому розділі висвітлюються зміст і форми гуманітарної освіти у вищих

навчальних закладах, її науково-методичне забезпечення. Зміст третього та четвертого розділів монографії розкриває характерологічні особливості викладацького корпусу гуманітарних факультетів (соціально-правовий статус, кваліфікаційно-професійний рівень і матеріальне забезпечення, участь у популяризації українознавства та протидії русифікаторській політиці царату) та соціокультурний портрет студентів-гуманітаріїв (соціальний склад та матеріально-правове становище, студентські наукові товариства та гуртки, інтереси й дозвілля, участь студентів у суспільно-політичному житті та національних рухах).

Н. М. Левицька акцентує увагу на змінах державно-суспільного життя, які сприяли становленню та розвитку системи вищої гуманітарної освіти в Україні, особливостях функціонування зазначеної системи. Принципово важливим є розгляд гуманітарної освіти як окремого соціокультурного феномена, одного з чинників формування соціально-історичних умов становлення національної свідомості [10].

Висновки. Аналіз історико-педагогічних досліджень засвідчив, з одного боку, актуальність питання розвитку і модернізації професійно-педагогічної підготовки вчителя та наявність ґрунтового досвіду її реалізації в різних типах навчальних закладів України другої половини XIX – початку XX ст., а з іншого, – відсутність цілісного дослідження, де б визначалися зміст, провідні тенденції та особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей; виявлялися провідні ідеї діяльності педагогічних навчальних закладів у зазначеному контексті. У цілому, аналіз науково-педагогічної літератури дав змогу визначити такі напрями дисертаційного дослідження: розкриття соціально-економічних передумов становлення та розвитку системи педагогічної освіти України протягом досліджуваного періоду; обґрунтування періодизації процесу становлення професійної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей у вітчизняній системі педагогічної освіти; дослідження змісту професійної підготовки педагогічних кадрів гуманітарних спеціальностей в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. (у єдності теоретичного та практичного компонентів); здійснення аналізу складових професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів; визначення перспектив творчого використання прогресивних ідей педагогічних закладів другої половини XIX – початку XX ст. в удосконаленні підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей, що сприятиме модернізації сучасної вищої педагогічної освіти.

Використана література:

1. Булда А. А. Теоретичні основи практичної підготовки вчителів історії в педагогічних навчальних закладах України (історико-педагогічний аспект) : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Анатолій Андрійович Булда.– К., 2000. – 467 с.

2. *Важинський І. П.* Становлення і розвиток педагогічної освіти в Центральній та Східній Україні (1802-1866 рр.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ігор Петрович Важинський. – Полтава, 2002. – 203 с.
3. *Глузман А. В.* Тенденции развития университетского педагогического образования в Украине: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Александр Владимирович Глузман. – К., 1997. – 479 л.
4. *Дем'яненко Н. М.* Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.): монографія / Н. М. Дем'яненко. – К.: ІЗМН, 1998. – 328 с.
5. *Днепров Э. Д.* О разработке методологических, историографических и источниковедческих проблем истории педагогики / Э. Д. Днепров // Школа России накануне и в период революции 1905–1907 гг.: сб. науч. тр. / под ред. Э. Д. Днепров и Б. К. Тебиева. – М., 1985. – С. 5-24.
6. *Звігальський Я.* Професійна освіта на Україні / Я. Звігальський, М. Іванов. – Х.: ДВУ, 1927. – 386 с.
7. *Киричок Н. І.* Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Ніжинському історико-філологічному інституті: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. І. Киричок. – К., 2007. – 361 с.
8. *Кловак Г. Т.* Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах України (кінець XIX – XX століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Г. Т. Кловак. – Умань, 2005. – 452 с.
9. *Курило Л. Ф.* Проблеми вітчизняної університетської педагогічної освіти в XIX – на початку XX століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Л. Ф. Курило; Луганський нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2007. – 20 с.
10. *Левицька Н. М.* Вища гуманітарна освіта Наддніпрянської України (друга половина XIX – початок XX ст.): монографія / Н. М. Левицька. – К.: НУХТ, 2012. – 392 с.
11. *Лук'янченко О. М.* Організація педагогічної практики в різних типах педагогічних навчальних закладів України (друга половина XIX – початок XX ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. М. Лук'янченко. – Х., 2004. – 221 с.
12. *Посохов С. І.* Університети Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. в публіцистиці та історіографії: дис. ... д-ра істор. наук: 07.00.06 / С. І. Посохов. – Дніпропетровськ, 2006. – 477 с.
13. *Прудченко І. І.* Київський Фребелівський педагогічний інститут в системі вищої освіти України (1907–1920 рр.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / І. І. Прудченко. – К., 2005. – 244 с.
14. *Раскин Д. И.* Классификация историко-педагогических источников / Д. И. Раскин // Историографические и методологические проблемы изучения истории отечественной школы и педагогики: сб. науч. тр. / под ред. Э. Д. Днепров и О. Е. Кошелевой. – М., 1989. – С. 85-98.
15. *Рождественский С. В.* Историческое обозрение деятельности Министерства народного просвещения. 1802–1902 гг. / С. В. Рождественский. – СПб., 1902.
16. *Студитский Ф.* Свод замечаний на проект устава общеобразовательных учебных заведений об устройстве учительских институтов / Ф. Студитский – СПб., 1863. – 148 с.
17. *Шаравара Т. О.* Історіографія освітніх реформ у Російській імперії другої половини XIX – початку XX ст. / Т. О. Шаравара // Український історичний журнал. – 2011. – № 5. – С. 147-161.

ЗАПАДИНСКАЯ И. Г. Профессиональная подготовка учителей гуманитарных специальностей в системе педагогического образования Украины второй половины XIX – начала XX ст. Историографический аспект.

В статье обозначена историография проблемы профессиональной подготовки учителей гуманитарных специальностей в системе высшего педагогического образования Украины второй половины XIX – начала XX в. Охарактеризованы основные отечественные источники по исследуемой проблеме в течение значительного исторического периода (с конца XIX до начала XXI в.).

Ключевые слова: *высшее педагогическое образование, гуманитарное образование, подготовка педагогических кадров, историография проблемы.*

ZAPADYNSKA I. G. The professional teachers training of humanities in teacher educational system of Ukraine in the second half of XIX – XX early twentieth century. Historiographical aspect.

The article indicated historiography of teachers training humanities problem in higher pedagogical education of Ukraine in the second half of XIX – early XX century. The main domestic sources of the research problem for a considerable period of history are described (from the end of XIX to the beginning of the XXI century.).

Keywords: higher pedagogical education, humanitarian education, teaching staff preparing, historiography of the problem.

УДК 004.43:377.8

Корнелюк В. О.
Луцький педагогічний коледж

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗНАТЬ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБИСТОСТІ

Обґрунтовуються окремі засади формування комп'ютерних знань у процесі професійної підготовки студентів педагогічного коледжу. Акцентується увага майбутніх вчителів на формуванні у них комп'ютерного мислення, розглядається методика комп'ютерної підготовки педагогів на основі розв'язання конкретних завдань дидактичного характеру.

Ключові слова: комп'ютерна підготовка, технічне мислення, комп'ютерні знання, дидактичні завдання, креативна діяльність.

Важливим аспектом науково-пошукової роботи і реалізації дидактичних умов з використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання студентів педагогічного коледжу є врахування реалізації технології здобуття професійної освіти. Серед пріоритетних напрямків реалізації програмних завдань виділяються: забезпечення розвитку професійної освіти на основі нових наукових концепцій європейського типу; запровадження сучасних технологій та науково-пізнавальних досягнень в навчальний процес педагогічних коледжів; підготовка нової генерації фахівців педагогічно-технічного профілю.

Мета дослідження – виявити чинники, які здійснюють вплив на розвиток системи формування професійних якостей фахівця педагогічно-технічного профілю в сучасних умовах, зокрема, процес інформатизації в системі освіти. Використати нові інформаційні технології в якості суспільного продукту, який забезпечує інтенсифікацію всіх сфер професійної підготовки, прискорення розвитку педагогічного мислення, комп'ютерної підготовки особистості.

Обґрунтувати навчально-пізнавальне забезпечення професійно-